

Henrik Carlstedt

PUHE 6.12.2018 ITSENÄISYYSJUHLASSA PAIMIOSSA

Kunnioitetut sotiemme veteraanit, hyvät kuulijat

Suomen itsenäistymistä joulukuussa 1917 seurasi dramaattinen vuosi 1918. Valtio oli vasta orastavassa vaiheessa, kun maa syöksyi kansaa jakavaan sisällissotaan.

Vastakkainasettelu oli voimakas ja vuoden 1917 kehitys johti vääjäämättä sotaisaan yhteenottoon valkoisten ja punaisten välillä. Jollain paikkakunnilla tehtiin yrityksiä ratkaista tilanne sovinnollisesti. Paimiossa Kunnallislehden toimittaja K.V. Alavuo vetosi marraskuussa 1917 pääkirjoituksessaan, että perustettaisiin yhteinen kaarti ja käytäisiin sisäisissä asioissa sovittelun tietä, jotta kaikki kuntalaiset tuntisivat itsensä turvatuksi. Vetoamus ei johtanut täälläkään toivottuun tulokseen. Vielä 29.12. Kunnallislehden pääkirjoituksessa todettiin itsenäisyyden toteutuneen ilman aseisen iskua, mutta lehden ilo jäi lyhyeksi.

Näkökulmasta riippuen vapaustaistelu nähtiin itsenäisyyden turvaajana tai köyhän kansanosan pyrkimyksenä tavoitella parempia elinoloja. Toisen osapuolen voitto ja toisen häviö jättivät jälkensä kansakunnan perintöön. Kahtiajako oli voimakkain sotaa seuranneina kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä. Perheissä ja suvuissa on ollut oma käsitys sodan syistä ja seurauksista. Käsitykset ovat säilyneet muistoissa pitkään. Sisällissotaa on tarkasteltu eri aikoina erilaisin painotuksin. Erottelu ei ole jäänyt pysyväksi ja tänä päivänä voimme tarkastella tapahtunutta sovinnollisuuden ilmapiirissä.

Maamme itsenäistymisen ja sisällissota nähdään nykyään osana ensimmäistä maailmansotaa. Vastaava väkivaltainen kehitys tapahtui monissa muissa suurvalloista murenneen Euroopan pienissä uusissa valtioissa.

Sodan jälkeen maamme sai hapuilevan kuningashankkeen jälkeen maapäivävaalit aikaan keväällä 1919 ja niiden myötä tasavaltaisen hallitusmuodon kesällä sekä presidentin, jolla oli vahvat valtaoikeudet. Valta ja kuuden vuoden kausi nähtiin mahdollisen epävakaaan eduskunnan vastapainona. Perustuslaki oli voimassa vuoteen 2000 saakka, jolloin uusi perustuslaki vahvisti parlamentaarista demokratiaa.

Itsenäisen Suomen sotaväki perustettiin 25.1.1918. Sisällissodan jälkeen säädettiin asevelvollisuuslaki, joka on periaatteessa samanhenkisenä voimassa edelleen.

1920 ja -30 luvulla Suomen talous kasvoi kokonaisuutena suotuisasti lamavuosista huolimatta. Poliittisesti aika oli epävakaampaa. Nuoren kansakunnan totuttelu

parlamentaariseen demokratiaan näkyi lyhyinä hallituskausina. Opettelimme kompromissien hyväksymistä ja laillisten päätösten kunnioittamista. Osa kansasta oli toiminnan ulkopuolella. Suuri enemmistö ymmärsi kuitenkin antaa arvoa juuri saavutetulle itsenäisyydelle. Etenimme käytännönläheisesti ja vältimme yksinvaltiuden suuntauksen. Olimme yhtenäisiä, vaikka emme yksimielisiä. Suomi kehittyi kanalaisyhteiskuntana.

Maailmanrauha alkoi järkkä 1930-luvun jälkipuoliskolla. Suomi oli julistautunut puolueettomaksi maaksi. Armeija ei kuitenkaan ollut riittävän hyvin varustautunut sotilaallisesti puolustamaan maata. Aseistusta parannettiin mahdollisuuksien mukaan, mutta Neuvostoliiton hyökkäys jouduttiin torjumaan toivottua vähemmin varustein ja yksin. NL halusi laajentaa Leningradin suojavyöhykettä perimmäisenä tavoitteenaan vallata koko maa. Hyökkäys tuli shokkina suomalaisille. Ensimmäisen hätäännyksen jälkeen suomalaisten kansallinen yhtenäisyys kirkastui. Ymmärrettiin, että hyökkäys oli torjuttava katkeraan loppuun. Stalinin ajatus, että Terijoen hallitus perustettiin suomalaisten työläisten tueksi, epäonnistui täysin. Hanke päinvastoin yhdisti Suomen kansan taisteluun yhteistä vihollista vastaan. Sadanviiden päivän taistelujen jälkeen Suomi joutui luovuttamaan Neuvostoliitolle sen tavoittelemat strategiset kohteet. Alueluovutukset koettiin raskaina, mutta tärkeintä oli, että maata ei valloitettu.

Jatkosodassa Suomi liittyi mukaan Saksan hyökkäykseen ilman poliittista sopimusta saadakseen takaisin vuoden 1940 rauhassa menetetyt alueet. Suomen armeija oli tällä kertaa hyvin varustautunut, organisaatio oli hiottu, tulivoima kaksinkertaistettu ja puoli miljoona miestä aseissa. Vuonna 1943 Saksan häviö alkoi kuitenkin näyttää todennäköiseltä ja Suomessa nähtiin uhkana raskas tappio ja sen seurauksena maan miehitys sekä pahimmillaan itsenäisyyden menetys. Uhka oli todellinen, sillä Neuvostoliitto esitti rauhanehdoja, joita kevättalvella 1944 pidettiin mahdottomina. Taistelua jatkettiin jälleen yhtenäisyyden hengessä loppukesään asti. Rauhan ehdoissa Suomen oli luovutettava pääosin samat alueet kuin talvisodan jälkeen, mutta uutena kohteena Porkkalan niemi sotilastukikohdaksi. Tukikohta muistutti sodan jälkeen maan vaikeasta asemasta Neuvostoliittoon nähden.

Talvi- ja jatkosota yhdessä Lapin sodan kanssa olivat nuoren tasavallan miehuuskoe. Suomi oli maailmansodan muihin pieniin valtioihin verrattuna merkittävä poikkeus. Maata ei koskaan miehitetty. Aseveljeydestä huolimatta valtiojohto säilytti lopullisen päätösvallan maan tulevaisuudesta. Eduskunta toimi koko sota-ajan samalla kokoonpanolla vuodesta 1939 vuoteen 1945. Poikkeusoloissa hallituksen asema vahvistui eduskunnan kustannuksella, mutta lainsäädäntötyö jatkui läpi

sodan. Suomalaiset joutuivat uhraamaan 94.000 sotilasta kaatuneina, sotainvalideja oli lähes 100.000, siviilien kärsimys oli suuri kotirintamalla ja siirtoväen osalta. Paimiolaisia sotilaita kaatui yhteensä 118. Taloudelliset menetykset ja sotakorvaukset olivat ankara rasitus. Raskaiden menetysten jälkeen Suomi oli silvottu ja raadeltu, mutta säilyi itsenäisenä. Asevelvollisuusarmeijamme oli tappiosta huolimatta onnistunut tehtävässään.

Maamme ensimmäisiä vuosikymmeniä kuvaa hyvin Max Jakobsonin miete Suomi nousi, taipui ja selvisi.

Sotien jälkeen seurasi pitkä matka kohti vakaampia oloja. Aluksi oli aseleposopimuksen perusteella kotiutettava sotilaat, asutettava karjalainen siirtoväki, korvattava tuhoutuneet asunnot sekä infrastruktuuri ja jälleenrakentaa maa. Sotakorvaukset piti saada liikkeelle. Valtava asuinrakentaminen ja teollistuminen käynnistyi. Suomalainen hyvinvointivaltio alkoi hahmottua. Samaan aikaan meiltä edellytettiin uutta idänpolitiikkaa. Hyvinvointivaltion rakentaminen vaati talouskasvun lisäksi vakaata sisä- ja ulkopolitiikkaa. Oli pyrittävä epäluulojen hälventämiseen Suomen ja Neuvostoliiton välillä sekä sisäpoliittisen yhteisymmärryksen saavuttamiseen.

Tie oli vaikea. Valvontakomissio saapui Suomeen. NL:n joukot siirtyivät Porkkalaan. SKP rekisteröitiin samana päivänä kuin suojelukunnat lakkautettiin. Epäilykset maan sovjetisoinnista kiihtyivät. Kommunistit nostivat profiiliaan itänaapurin suojeluksessa. Koettiin vaaran vuodet. Vallanvaihto ei onnistunut. Kaikki muut puolueet estivät suunnitelmat. NL:n tuki heikkeni, sillä venäläiset näkivät sotakorvausten suorittamisen tärkeämpänä kuin sisäpolitiikkaan vaikuttamisen. Miehittäminen laskettiin myös vaikeaksi suomalaisten enemmistön mielipiteiden ja isänmaallisen luonteen vuoksi. Vuonna 1948 solmittu YYA-sopimus vahvisti muodollisen yhteistyön maiden välille. Suomessa vaiettiin siitä, että eräs tekijä, joka hillitsi Neuvostoliittoa oli kansamme luja maanpuolustustahto. Provosointia vältettiin, teoriassa korostettiin sopimuksen merkitystä, mutta hiljaisuudessa valmistauduttiin torjumaan kutsumaton apu. Naapuri näki, että suomalaiset eivät olleet huolissaan lännestä tulevasta hyökkäyksestä, vaan NL:n mahdollisesta yrityksestä pakottaa suomalaiset sotilaalliseen yhteistoimintaan.

Seuraavina vuosikymmeninä Suomi kävi läpi syvän rakennemuutoksen maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta teolliseen ja palveluelinkeinojen yhteiskuntaan. Maamme kaupungistui vauhdilla. Suomalaisen arki ja elämäntapa muuttuivat perusteellisesti. Hyvinvointivaltio kehittyi harppauksin. Saimme mm. kansanterveyslain, myöhemmin terveyskeskusjärjestelmän, kansaneläkejärjestelmän,

sosiaalivakuutuksen, 40 tunnin työviikon, koulutusjärjestelmän uudistamisen peruskouluineen ja laajan korkeakouluverkoston sekä päiväkodit, jotka paransivat naisten mahdollisuutta siirtyä työelämään. Yhteiskunnallisilla investoinneilla ja sosiaalipoliittisilla tulonsiirroilla vältettiin kansalaisten vastakkainasetteluja.

Samalla kun Suomessa toisaalta pyrittiin onnistuneesti välttämään Neuvostoliiton turvallisuuspoliittisten etujen vaarantaminen, toiminta loi edellytykset Suomen länteen suuntautuvalla integraatiopolitiikalle. Suomi hyväksyttiin YK:n jäseneksi 1955 ja samana vuonna maamme liittyi Pohjoismaiden neuvostoon. 1970-luvulla seurasi EFTA:n liitännäisjäsenyys ja edelleen ETY:n kautta EFTA:n täysjäsenyys 1986. Vuosikymmenen lopulla Suomessa voimistui länsimainen parlamentarismi.

Puolustusvoimia oli aselepo- ja Pariisin rauhansopimuksen seurauksena supistettu merkittävästi. Asevelvollisuus jatkui entiseen tapaan, mutta upseerien ja aliupseerien kertausharjoitukset saatiin käyntiin vasta vuonna 1953. Miehistö sai odottaa 1960-luvun alkuun. Aseita hankittiin vuorotellen eri ilmansuunnista. Reserviläisten määrää nostettiin 1970-80 luvulla enimmillään 700.000 mieheen. Seuraavalla vuosikymmenellä määrä laski vuoteen 1997 530.000:een. Kehitykseen ovat vaikuttaneet pienenevät ikäluokat, aseistuksen parantuminen ja taktiset muutokset. Reserviläisten määrä on pidetty riittävänä turvaamaan maamme koskemattomuus ja koko maan puolustaminen.

1990-luvun alku oli murroksen aikaa Suomelle ja koko Euroopalle. Neuvostoliiton romahdus asemoi Suomen uudella tavalla muuhun maailmaan. Aloimme avoimesti kuuluttaa kuuluvamme länteen arvojemme mukaisesti. Meillä ei enää ollut menneiden vuosikymmenteen taakkaa kannettavana.

1990-luvun alussa Suomi koki vaikean talouskriisin. Sitä seurasi huikea teknologinen kehitys. Uuden tekniikan hyväksikäyttö ei sulje pois hyvinvointivaltiota. Kymmenluvun puolessavälissä liityimme selkeän enemmistön kannattamana EU:hun. Suunta on tärkeä. Vain suuremman kokonaisuuden osana voimme vaikuttaa maanosan suotuisaan kehitykseen.

Ajassamme on monia uusia ilmiöitä. Teknologinen kommunikointi on avannut myönteisiä mahdollisuuksia tiedon välittämiseen. Kielteisiä seurauksia ovat voimistuva kansansuosioon tähtäävä politiikka, vaalitulosten manipulointi, harhaanjohtavan ja valheellisen tiedon levittäminen, hybridiuhkien kasvaminen ja kyberhyökkäysten vaara. Tässä tilanteessa on entistäkin tärkeämpää, että me suomalaiset toimimme avoimesti, käytännönläheisesti ja tukeutumalla oikeaan, todennettuun tietoon päätöksenteossa. Uhkiin ei pidä suhtautua pelolla.

Varsovan liiton hajottua monessa maassa mm. naapurissamme Ruotsissa ajateltiin, että sodan uhka oli väistynyt ja reserviarmeijat voitiin ajaa alas. Suomessa ei tällainen ajatus saanut tukea ja jatkoimme eurooppalaisittain suuren reserviarmeijan ylläpitämistä. Viime vuosina ja varsinkin Ukrainan vuoden 2014 tapahtumien jälkeen Suomi on saanut paljon arvostusta asenteestamme, joka jälleen perustui historialliseen kokemukseemme ja realistiseen arvioon. Koulutamme vuosittain 21.000 varusmiestä. Varusmiespalvelun suorittaa vuosittain noin 21.000 miestä eli 70% ikäluokasta. Puolustusvoimien sodan ajan joukkojen määrä on tällä hetkellä 280.000 miestä. Maanpuolustushenki on tuoreimmista kyselyistä huolimatta edelleen korkea lähes 70%, henkilökohtainen valmius taisteluun yli 80% ja kolme neljästä suomalaisesta kannattaa yleistä asevelvollisuutta. Jatkossa saatamme siirtyä yleiseen kansalaisvelvollisuuteen, joka koskisi myös naisia. Pyrimme varmistamaan puolustuskykyä ja vahvistamaan suorituskykyä parhaillaan meneillä olevilla historian suurimmilla asehankinnoilla laivaston alus- ja ilmavoimien hävittäjähankeilla. Hankinnoista on laaja poliittinen yhteisymmärrys. Olemme viime aikoina kehittäneet sotilaallista yhteistoimintaa erityisesti Ruotsin kanssa, mutta myös isäntämaa- ja kumppanuussopimus sekä tiivis harjoitustoiminta USA:n ja NATO:n kanssa on selkeyttänyt asemaamme. Tehtävämme on hoitaa oma tontti presidentti Sauli Niinistön sanoin niin. että Tänne on paha väkisin tulla ja Suomi on vahva partneri, jos kriisi syntyisi.

Suomalainen kokonaisturvallisuuden malli, jossa kaikki eri hallinnonhaarat, yritykset ja yhteisöt kansalaisjärjestöinen toimivat yhdessä turvallisuutta koskevien ongelmien ratkaisuisissa, on maailmanlaajuisesti poikkeuksellinen ja osoitus suomalaisten tavasta pyrkiä vaikeissa asioissa yhteistoimintaan.

Hyvät kuulijat,

Suomi on vuosikymmenten aikana kohdannut monia vaikeita ja mahdottomilta tuntuja vaiheita. Olemme selvinneet niistä nojautumalla demokraattiseen päätöksentekoon sekä kunnioittaen oikeusvaltion ja ihmisoikeuksien periaatteita. Tarpeen vaatiessa meiltä on löytynyt joustavuutta ja notkeutta taipumiseen, mutta ei taittumiseen. Edessämme olevien suurten kysymysten erityisesti ilmastonmuutoksen käsittelyssä on syytä toimia yhteisen näkemyksen perinteellä, tiedolla eikä pelolla. Kyösti Kallion sanat talvisodan jälkeen ovat edelleen ajankohtaisia: Toivon sydämestäni, että se yhteistunto, joka koettelemuksissamme on meitä pystyssä pitänyt, yhä lujittuisi, sillä siitä riippuu kansamme menestys ja tulevaisuus. Suomi on tuoreessa YK:n raportissa määritelty maailman

onnellisimmaksi maaksi. Olkaamme ylpeitä siitä ja juhlikaamme myös tänä vuonna sata vuotta täyttäneitä Suomen lippua. Suomen satavuotias historia on menestystarina, jonka vertaista on vaikea löytää.

Hyvää itsenäisyyspäivää.